

SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ

TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

SAYI: 9

YIL: 2001

AZMÎ'NİN HADÎS-İ ERBA'İN TERCÜMESİ

Ahmet SEVGİ*

"Molla Câmî'nin Er'baîn'i ve Manzûm Türkçe Tercümelere"¹ adlı çalışmamız esnâsında haberdâr olduğumuz^{**} ve bilâhare yayınlamayı planladığımız "Hadîs-i Erba'în"lerden biri de AZMÎ'ninki idi. S.Ü. Selçuklu Araştırmaları Merkezi Kütüphânesi'nde² bulunan sözkonusu eserin hangi AZMÎ'ye âit olduğunu tesbit etmek biraz vaktimizi aldı.³

Eserde geçen şu ifadelerden risâlenin 969/1561'de vezir olan Mustafa Paşa için 976/1568 tarihinde yazılmış olduğu anlaşılmaktadır:

TARÎH-İ VEZÂRET

Sa'âdet ile tulû' itdi burc-ı 'izzetden
O çarh-ı ma'deletûn âfitâb-ı ikbâli
Riyâz-ı devlet ü 'ömri müdâm olup şâdân
Hemîşe bula tarâvet nihâl-i âmâli
Didüm bu mısra'ı hem hasb-i hâl hem târih
Kudûmuñ ile şeref bula pâye-i 'âlf (v. 3^b)

* Doç. Dr.

¹ Doç. Dr. Ahmet SEVGİ: Molla Câmî'nin Erba'în'i ve Manzûm Türkçe Tercümelere, Konya 2000

^{**} Böyle bir eserin varlığından beni haberdar eden Dr. Yakup Şafak'a ve İ.Ü. nüshasının fotokopisini gönderen Âdem Ceyhan'a teşekkür ederim.

² S.Ü. Selçuklu Araştırmaları Mrk. Ktp. Uzluk Blm. Y. No:92

³ Âdem Ceyhan, bir makâlesinde, İÜ. Ktp. TY. No: 1401'de kayıtlı nüshayı inceleyerek bu eserin "Erba'in-i Câmî'nin tercümesi olduğunu ve adı geçen AZMÎ'nin de, Pîr Mehmed AZMÎ olabileceğini söylemişse de kanâatimizce yanılmıştır. (Bkz. Âdem Ceyhan: Âlim ve Şâir Bir Osmanlı Müderrisi: Pîr Mehmed Azmî Bey, "Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi," sayı:1, İstanbul 2000, s.243-286)

⁴ ("Kudûmuñ ile şeref bula pâye-i 'âlf" mısra'ı EBCED hesabıyla 969'a delâlet eder.)

HÂTİME

Temmet tercemetü hâzihi'l-erba'în
Fî-seneti *sitte ve seb'în* (v. 7^b)

Burada üzerinde durulması gereken kelimeler “AZMÎ” ve “MUSTAFA PAŞA”dır. Hasan Çelebi Tezkiresi'nde Priştineli Azmî'nin biyografisi verilirken İsfendiyarlı vezir Mustafa Paşa'nın himâyesine girdiği ifade edilmektedir⁵. İsfendiyaroğulları Beyliği, son hükümdar Kızıl Ahmed Bey'e izâfeten “Kızıl Ahmedlü” diye de anıldığına göre⁶ İsfendiyarlı Mustafa Paşa ile Kızıl Ahmetli Mustafa Paşa'nın aynı kişi olması gerekir. Binâenaleyh Sicill-i Osmânî'de geçen şu ifadeler meselenin çözülebilmesi için bize yol gösterecektir:

“(MUSTAFA PAŞA, KIZIL AHMEDLÜ) Şemsi Paşa'nın birâderidir. Enderûn-ı Hümayûnda bi't-terbiye kapucu başı ve mir-i ahûr oldu. 962'de Rûm ili beglerbegisi olup 969 Muharreminde vezîr-i hâmis oldu. Maltayı feth idememekle 972'de bi'l-istid'â tekâ'ud idilmiş hacca gidüp 976'da Arafat'da iken irtihâl eylemiştir.

Ehliyetlü munsıf ve sâdiku'l-kavl idi. Üç oğlıyla bir kızı kaldı.”⁷

Anlaşılan o ki Priştineli AZMÎ⁸ bu eserini hamîsi olan İsfendiyarlı (Kızıl Ahmedlü) vezir Mustafa Paşa'ya hac dönüşü takdim etmek üzere kaleme almıştır. Şu mısralar bize böyle bir ihtimâli çağrıştırıyor:

Ka'be vü Merve vü Safâ hakkı
Ravza-i pâk-i Mustafâ hakkı

⁵ Bkz. Kınalı-zâde Hasan Çelebi: Tezkiretü's-şu'arâ (Hazırlayan: Dr. İbrahim Kutluk) c.2, Ankara 1981, s.624

⁶ Bkz. Türk Ansiklopedisi, c.9, Ankara 1958, s.320.

⁷ Mehmed Süreyya: Sicill-i Osmânî, c.4, İst.1311, s.375

⁸ Priştineli Azmî'nin hayatı hakkında bilgi için bkz:

a) Aşık Çelebi: Meşâiru's-şu'arâ (Neşreden: G.M. Meredith Owens) London 1971, s.173^b-174^a

b) Kınalı-zâde Hasan Çelebi: Tezkiretü's-şu'arâ (Hazırlayan: Dr. İbrahim Kutluk) c.2, Ankara 1981, s.623-624

c) Esrâr Dede: Tezkire-i Mevleviyye, Konya Mevlânâ Müzesi İhtisas Ktp. No: 1502 s.219.

Okınan mushaf-ı mübîn hakkı
Bu Ehâdis-i Erba‘în hakkı
Eyle Paşanuñ ömrünü eفزûn
Düşmenin eyle ser-nigûn u zebûn (v. 7^b-8^a)

Ancak şâir, Mustafa Paşa'nın hacda vefât etmesi dolayısıyla bu arzusuna nâil olamamıştır.

MUHTEVA

Azmî eserine dört sayfalık mensûr bir mukaddime ile girer. Münşiyâne bir üslûpla kaleme alınan bu dîbâcede şâir “hamdele” ve “salvele”yi müteâkiben ... من حفظ على امتى... hadîsini hatırlatarak söz konusu mükâfâta nail olabilmek için kırk hadîs seçip nazmen tercüme ettiğini söyler. Azmî daha sonra sözü hâmîsi Mustafa Paşa'ya getirerek Paşa'nın vasıflarını sıralar ve mukaddimeyi hayır duâ ile bitirir.

Tercümelerde “dîbâce”nin aksine, sâde bir dil kullanılmıştır. Hadisler “Fe‘ilâtün/Mefâ‘ilün/Fe‘ilün” vezni ile ve kıt‘alar hâlinde tercüme edilmiştir. Risâle “hatime”yi müteâkip iki ayrı münâcâtla sona ermektedir.

Şimdi bu kıymetli risâlenin metnini ve tıpkı basımını sunuyoruz...

Hezârân hamd ü sipâs-ı encüm-kıyâs u hûrşîd-iktibâs ol kird-kâr-ı perverdigâra ki hâk-i kesîfe¹ حمرت طينة آدم بيدى اربعين صباح ile perveriş virüp katre-i hakîr u nâçîzi nîsân-ı ihsân-ı² انشاناہ خلقا ile sadeî rahimde dürr-i meknûn eyledi. Ve tâc-ı³ ولقد کرنا ile tekrîm ü hil'at-ı⁴ کلهها ile teşrif buyurup miyân-ı nâtıkayı muntika-ı⁵ اقرأ بسم ربك ile muntatik kıldı. Ve salât-ı salât u tahıyyât-ı tahıyyât ol bâ'is-i âferîniş-i kâ'inât ve 'illet-i gâyet-i silsile-i mevcûdât mihr-i sipihr-ı⁶ انا افصح⁷ şâh-ı serîr-ı⁷ انا املح⁶ ve şâh-ı serîr-ı⁷ انا افصح⁷

BEYT:

Bülbül-i şâh-sâr-ı bâg-ı belâg
Şâh-bâz-ı nişîmen-i mâ-zâg

Tûtî-i şekeristân-ı⁸ وما ينطق عن الهوى ve 'andelîb-i gülistân-ı⁹

kelâm-ı mu'ciz-nizâm u yuhi'l-'ızm

BEYT:

Efser-i sultân-ı serîr-i makâl
Ahter-i rahşân-ı sipihr-i kemâl

¹ Âdem'in hamurunu kendi elimle kırk sabah yoğurdum. (Hadîs-i kutsî)

² Ona başka bir yadâtılış (ruh) verdik. (Müminûn sûresi (23), Âyet: 14.

³ Gerçekten biz, Âdem oğullarını (diğer yaratıklardan) üstün kıldık. (İsrâ sûresi (17), Âyet: 70)

⁴ Allâh, Âdem'e bütün isimleri öğretti. (Bakara sûresi (2), Âyet 31)

⁵ Rabbinin adı ile oku. (Alak sûresi (96), Âyet: 1)

⁶ Ben Arapların en güzeliyim (Hadîs)

⁷ Ben Arapların en fasih konuşanıyım. (Hadîs)

⁸ O, kendi hevâsından söylemiyor. (Necm sûresi (53), Âyet :3)

⁹ Kur'ân sade bir vahiydir, ancak vahy olunur. (Necm sûresi (53), Âyet: 4)

olan habîb-i rabbü'l-'âlemîn ve seyyidü'l-mürselîn üzerine olsun ki zül'-celâl-i ve'l-ikâm i'zâz u ikrâm-ı¹⁰ لقد ارسلناك ile ser-efrâz ve câme-i levlâk-ı nübüvvet-tırâz ile mümtâz kıldı. Ve gâyet-i îcâz u nihâyet-i i'câza karîn olan Kur'ân-ı belâgat-kırân u fasâhat-iktirânüñ ahkâm-ı şerîfe-i şer'ıyyesin anuñ dehân-ı çeşme-i hayât-âsâ ve zebân-ı şîrîn-makâl-ı zülâl hemtâsından cârî vü 'ıyân eyledi. Tuhaf-ı tahıyyât u selâm ol seyyid-i 'âlîye müntesib olan ashâb-ı güzîn rıdvânu'llâhı tâ'âlâ 'aleyhim ecma'în üzerine olsun ki müsebbihân-ı mecâmi'-i kuds ve muhaddisân-ı mecâlis-i ins şevâgıl-ı meşâ'ıl-i dîn ve tevâhül-i menâhil-i şer'-i mübîn şumû'-ı hidâyet ve şümûs-ı sa'âdet mesâbîh-ı zulmet-i dalâlet ve mefâtîh-i künûz-ı 'inâyet 'adûl u fuhûl rivâyetleri sahîh u hasen ve nakilleri vü kavilleri müstahsendür. Meslis-i sa'âdet-mekîn ü 'izzet-rehîn Hazret-i risâlet-penâhdan salla'llâhü ta'alâ ve sellem garîb ü dûr u mahrûm u mehcûr olan ümmet-i bâ-himmete 'an'ane ile mütevâtır u müselsel nakl ve lâ-yenkati' u muttasıl rivâyet iderler.

BEYT:

صلى الله عليه و على آله

ما ظهر الحب على و آله¹¹

Amma ba'd meydân-ı hılâfetüñ dilîri ve pîşe-i kerâmetüñ nerre-şîri esedu'llâhî'l-gâlib nokta-i dâ'ire-i leb Hazret-i Ali İbn Ebî Tâlib'den kerrema'llâhü vechehû mervî ve menkûl olan hadîs-i şerîf-i¹²

zümresine duhûl recâsına ve cezâ-i¹³ من حفظ على امتى اربعين حديثا

sa'âdetine vusûl temannâsına bu fakîr u

hakîr u za'îfü'l-bâl u perîşân-hâl ol gevher-i şeb-çerâg-ı risâlet ve dürr-i yetîm-i deryâ-yı nübüvvetüñ ahbâr-ı meşhûresinden ki dürc-i sa'âdet-ısr u âsâr-ı me'sûresinden derc-i dürrer-i gurerdür erba'in mikdâr dürr-i şâhvâr u lü'lû-yı âbdâr ki her biri gûşvâre-i gûş-ı ebkâr-ı efkâr-ı ülül-

¹⁰ Gerçekten biz seni gönderdik.

¹¹ Salât ve sevgi ona ve âline olsun.

¹² Kim ümmetim için dîn işlerine kâir kırk hâdis ezberlerse

¹³ Allâh onu fakîhler ve âlimler topluluğu içinde diriltir.

ebsârdur îsâr-ı ihtiyâr itmişdi. Lâkin ol erba'înüñ ki erba'în-ı erba'în çıkaran sâlik-i mesâlik-i tarîkat fehvâ-yı münîfine vusûli emrinde hayrân ve âşinâ-yı lücce-i bahr-ı hakîkat ol deryâ-yı bî-kerânuñ sâhilinde sergerdân olmagın 'alâ-kadri'l-îmkân vâzihul'l-beyân ve sehlül-iz'ân fehme karîb ve hıfza âsân olması temannâsına ol le'âlî-i mütelâlî-i menşûrenüñ cevâhir-i me'ânîsin elmâs-ı fikretimle süfte kılup silk-i nazma çekdüm. Ve bir haysiyyet ile semt-i iltiyâm ve sûret-i intizâm buldı ki reşk-i 'ıkd-i pervîn-i çarh-ı berîn kılâde-i gerden-i mele'-i a'lâ-yı 'illiyîñ oldu.

Hazret-i Mustafâ Paşa yessera'llâhü mâ-yeşânuñ ki leşker-i keyvân-haşmet u Behrâm-savlet müşterî-sîret u 'utârid-fıtrat kiş-i düşmenân-küş saf-şiken ü merd-efgen muzaffer u gazanfer-peyker pîşe-i bî-kâr u ner ber-meydân-ı kâr-zâr-ı nîze-i sîne-güzârı bâg-ı feth u ikbâlde bir nihâldür ki hûn-ı dil-i a'dâdan neşv ü nemâ bulmuşdur. Ve peykân-ı tîri gülşen-i zafer-i firûzîde bir goncedür ki nesîm-i safâ-yı nusretten reng-pezîr olmuşdur. Zamîr-i münîr-i şem'-i şebistân-ı memleket ve rây-ı 'âlem-ârâsı hallâl-ı müşkilât-ı saltanat 'akl-ı nefâzı hümâ-yı himmet gibi bülend-pervâz ve himmet-i 'âlî-nehmeti kâr-sâz-ı erbâb-ı niyâz fikr-i sâkıbı sebab-i nizâm-ı memleket ve tedbîr-i sâ'ibi bâ'is-i intizâm-ı mülk ü millettür. Meclis-i fuzalâ-perverlerine ol dürc-i pür-'iber ü dürc-i dürer teyemmünen ve teberrüken ithâf u ihdâ kılındı. Ol vâhibü'l-'atâyâ ve bârî'l-berâyâ dergâhından mütezarrı' u mes'ûldür ki kelimât-ı tayyibât-ı nebiyyât-ı âyât-ı hazret-i risâlet-penâh aleyhi efdalu's-salavât ve ekmelü't-tahıyyât hurmetine 'izzet ü rif'ati rûz-be-rûz efzûn ve a'dâ-yı devleti makhûr-ı sernigûn ola. Âmin yâ mucîbe's-sâ'ilîn.

BEYT

همیشه تا فرو زد شمع اختر

چراغ دولتت بادا منور *

Şem‘i kim Hak yaka nice söyünür
Kim ki püf dirse sebleti göyünür

TARÎH-İ VEZÂRET

Sa‘âdet ile tulû‘ itdi burc-1 ‘ızzetden
O çarh-1 ma‘deletüñ âfitâb-1 ikbâli
Riyâz-1 devlet ü ömri müdâm olup şâdân
Hemîşe bula tarâvet nihâl-i âmâli
Didüm bu mısra‘ı hem hasb-i hâl hem târîh
Kudûmuñ ile şeref bula paye-i ‘âlî.

السلام قبل الكلام

1

Buyurur hazret-i rasûlu'llâh
Kim anuñ hakkıdur salât u selâm
Sehm-i islâmı pîşrev eyle
Kılmadıñ ‘arz-1 hâce feth-i kelâm.

المسلم من سلم المسلمون من لسانه و يده

2

Müslim oldur ki kılmaya pâmâl
Saklaya ‘ırzını müselmânuñ
Bir dil incinmeye dilinden hiç
Şâkir ola elinden il anuñ.

(*) Yıldızının mumu yandıkça ikbâl çerâğın dâima aydınlık olsun.

(1) Selâm, kelâmdan öncedir.

(2) Müslüman, elinden ve dilinden müslümanların selâmette kaldığı kimsedir.

من لا یرحم لا یرحم

3

Gerçi kim âfitâb-ı rahmetdür
Şâmil-i zerre zerre-i dünyâ
Gayra her kim ki mihr ü rahm itmez
Olmadı zerre denlü behr aña.

کفی بالموت واعظا

4

‘Ayn-ı ‘ibretle i‘tibâr idene
Mevt-i şâh u gedâ yiter vâ‘iz
Gûş-ı cân ile istimâ‘ idene
Na‘ra –i es-salâ yiter vâ‘iz.

لعن عبد الدينار لعن عبد الدرهم

5

Ebr-i bârân-ı rahmet-i Hakdur
Fâ‘iz-i katre katre-i ‘âlem
Katresin görmedi anuñ lâkin
‘Abd-i dünyâ vü bende-i dirhem

آفة السماح المن

6

Âfet-i nahl-i ravza-i cûduñ
Tünd-bâd-ı hazân-ı minnetdür
Kimseye itdügüñ ‘atâyı sakın
İtme minnet ki minnet âfetdür.

-
- (3) Merhamet etmeyene merhamet edilmez.
(4) Vâiz olarak ölüm kâfidir.
(5) Dirhem ve dînarın esîri olana lânet olsun.
(6) Cömertliğin âfeti başa kakmadır.

السماح رباح

7

Sûd sevdâsın eyleyen kişiye
Cûd gibi olur mı sermâye
Sebeb-i medh olur bu dünyâda
Zâd olur gitse râh-ı 'ukbâya.

المدال على الخير كفاعله

8

'Amel-i nîke her kim oldu delîl
Şübhe yokdur ki 'âmili gibidür
Buyurur ol rasûl-i hayr-ı enâm
Dâl olan hayra fâ'ili gibidür.

دم على الطهارة يوسع عليك الرزق

9

Hâr-ı fakr ile künc-i zilletde
Dâmen-i 'işûñ olsa ger sad-çâk
Tâhir ol dâyimâ ki âb-ı vuzû
Hades-i fâkdan ider seni pâk.

الوضوء سلاح المومن والصوم جنة

10

Uçmağa cennete vuzû vü sıyâm
Birisi bâl oldu birisi per
Cünd-i şeytân ile mübârezeye
Birisi tîg-ı tîz ü biri siper.

-
- (7) Cömertlik kazançtır.
(8) Hayra delâlet eden onu işleyen gibidir.
(9) Temizliğe devam et, rızkın bollaşsın.
(10) Abdest müminin silâhı, oruç da kalkanıdır.

التائب من الذنب كمن لا ذنب له

11

Tâk-ı eyvânı hâne-i cürmüñ
Sakf-ı gerdûna ger ola hem-ser
Tîşe-i tevbe vü nedem eyler
Bir dem içinde anı zîr ü zeber.

الظلم ظلمات يوم القيامة

12

Koma mîzân-ı ‘adli keffüñden
‘Adl iden müstahıkk-ı rahmet olur
Buyurur ol iki cihân güneşi
Yevm-i mahşerde zulm zulmet olur.

اكثروا ذكر هادم اللذات

13

Bâğ-ı ‘âlemde gerçi dilkeşdür
Lezzet-i meyve-i nihâl-i hayât
Yâd idüñ mevti kim rasûl didi
Eksirü zikra hâdimi'l-lezzât.

كثرة الضحك تميمت القلب

14

Her ki “fel-yezhakû kalîlen”* ile
‘Âmil oldı cihânda ‘âkıldur
İtme bîhûde hande-i bisyâr
Kesret-i hande âfet-i dildür.

-
- (11) Günahından tevbe eden, sanki günâh işlememiş gibi olur.
(12) Zulüm, kıyâmet günü (sahibini kuşatan) karanlıklar olacaktır.
(13) Lezzetleri kesen (ölümü) çok yâd ediniz.
(14) Çok gülmek kalbi öldürür.
(*) Artık az gülsünler ve çok ağlasınlar. Tevbe sûresi (9) Âyet: 82

زرغبا تزدد حبا

15

Geh geh olsa ziyâret-i ahbâb
Rağbet ü ârzû olur gâlib
Meh-i nev ayda bir göründüğüün
Her kişi görmege olur tâlib.

الدين شين الدين

16

Levh-1 dilden edâ-i deyni dilâ
Tîğ-1 nisyân ile tirâş itme
Çehre-i nev-'arûs-1 dîni sakın
Nâhun-1 deyn ile hırâş itme.

ليس الشديد بالسرعة انما الشديد الذي يملك نفسه عند الغضب

17

Pehlevân ol kişi degildür kim
İli zûr ile ser-nigûn eyler
Pehlevân ol-durur ki vakt-i gazab
Kendi öz nefsini zebûn eyler.

ما انزل الله داء الا ما انزله دواء

18

Âdemi gerçi kim hakîm-i kadîm
Eyledi mübtelâ-yı derd ü belâ
Lîk dârü's-şifâ-yı gaybından
Kıldı her derde bir 'ilâc-1 devâ

(15) Ziyârete arasıra git ki kıymetin artsın.

(16) Borç dînin ayıbıdır.

(17) Pehlivan, gürüşte yenen değildir. Gerçek Pehlivan, öfke ânında nefesine sâhip olandır.

(18) Allah devâsız dert yaratmadı.

لا يكون المومن طعانا ولا لعانا

19

Mü'min iseñ sıyânet it zinhâr
Levm ü 'azl itme ehl-i îrnânı
Kimseyi tîr-i ta'na kılma hedef
Siper-i la'net itme insânı.

الصبحه تمنع الرزق

20

H^vâb-ı nûşîn-i bâmdâda o kim
Aldanup kaldı mest-i h^vâb oldı
Dîde-i bahtı açmadı gözünü
Aña rûzî hayâl ü h^vâb oldı.

الغناء الياس مما فى ايدى الناس

21

İster iseñ ginâ-yı kalbi dilâ
Ehl-i dünyâdan eyle istiğnâ
Ol ki taht-ı yedindedür gayruñ
Çek elüñ andan eyle kat'-ı recâ.

حب الدنيا راس كل خطيئة

22

Hubb-ı dînâr için dimişlerdür
Re'sidür cümle-i belâyânuñ
Hubb-ı dünyâ yanında zühhâduñ
Re'sidür cümle-i hatâyânuñ.

(19) Çok ilenen ve çok yeren mümin olamaz.

(20) Sabah uykusu rızka mânîdir.

(21) Zenginlik, başkalarının elindekilerden ümîdi kesmektir

(22) Bütün hatâların başı dünya sevgisidir

اياك و دعوة المظلوم

23

Hazer it gâfil olma 'arşa çıkar
Eylese derd ile du'â mazlûm
Âteş-i âhı zâlimi âhır
Eridür âhenîn nitekim mûm.

النظرة سهم مسموم من سهام ابليس

24

Nefs için dâm u dânedür hazer it
Nazar-ı hâl ü hattı cânânûñ
Gözün aç kim muharremâta nazar
Tîrdür zehr-nâk-ı şeytânûñ.

من تواضع رفعه الله و من تكبر وضعه الله

25

Derecâtını râfi 'u'd-derecât
Mütevâzi ' olanuñ itdi refî'
Sıfat-ı kibriyâsı cebbâruñ
Mütekebbir olanı kıldı vazî'.

من غشنا فليس منا

26

Eyledi nakd-i kalbini mağşûş
Hîle vü mekri ol ki eyledi fen
İşi hud'a olan kişi hâşâ
Kim ola ümmet-i Muhammeden

(23) Mazlûmun bedduâsından sakın.

(24) Nâmahreme bakış, şeytanın oklarından zehirli bir oktur.

(25) Mütevâzî olanı Allâh yüceltir, kibirli olanı da Allâh alçaltır.

(26) Bize hile yapan bizden değildir

القناعة كنز لا يفنى

27

Eyleme âb-1 rûyuñı zinhâr
Züll-i hırs ile hâk ile yeksân
Kâni' ol kim kanâ'at insâna
Gencdür bî-zevâl ü bî-pâyân.

الزحمة رحمة

28

Nakş-1 zahmet ki 'ayn-1 rahmetdür
Zahmet ü rahmet oldılar yeksân
Zahmet-i râh-1 dîn ü millettür
Pâye-i 'arş-1 rahmet-i rahmân.

لا صغيرة مع الاصرار و لا كبيرة مع الاستغفار

29

Zenbe olma musır sagîr diyüp
Ki sagîri kebîr ider isrâr
Olsa zâğ-1 kebîr ger bî-had
Dağıdur anı seng-i istiğfâr.

طوبى لمن شغله عيبه عن عيوب الناس

30

Her ki il 'aybını hüner añlar
"Kul fe-tûbâ lehû ve hüsnü me'âb"*
Kendü 'aybı sa'âdet anuñ kim
Nazar-1 'ayb-1 gayra ola hicâb.

(27) Kanâat tükenmez bir hazînedir.

(28) Zahmet rahmettir.

(29) Israrla (devamla) küçük günah büyür, istiğfar ile büyük günah yok olur.

(30) Ne mutlu o kimseye ki kendi ayıbı, başkalarının ayıplarıyla uğraşmaktan onu alıkoymuştur.

(*) Söyle ne mutlu ona! Âhirette güzel barınak da onun.

شر الناس يوم القيامة ذو الوجهين

31

Kim ki kâğıd-veş iki yüzlüdür
Yevm-i mahşerde yüzi olur kara
İki yüzlü olduğu için dînâr
Darb ile halk anı kodı nâra.

من صلى على مرة لم يبق ذنوبه ذرة

32

Didi şems-i duhâ vü bedr-i dücâ
Hâtem-i enbiyâ şeffî'-i 'usât
Kalmaz anuñ günâhı zerre kadar
Baña her kim getürse bir salavât.

الوحدة خير من جليس السوء

33

Nîk ü bed herkes ile dûr u dirâz
İhtilât eyleme otur halvet
Nâ-muvâfık celîs ü hemdemden
Şübhe yokdur ki hayırdur vahdet.

العدة دين

34

Her kaçan kim kerîm 'ahd itse
Farzdur 'ahdine vefâ itmek
Herkesi çünkü va'de deyn oldu
Lâzım oldu anı edâ itmek.

-
- (31) Kıyamet günü insanların en şerlisi (en kötüsü) iki yüzlü olandır.
(32) Her kim bana bir defa salavât okursa zerre kadar günahı kalmaz.
(33) Yalnızlık, kötü arkadaştan hayırlıdır.
(34) Va'd (söz verme) borçtur.

لا يغنى حذر عن قدر

35

Ne kadar kaçsa kişi sehm-i kazâ
Yetişür tokunur be-her takdîr
Bu meseldür ki olamaz mâni'
Tîr-i takdîre cevşen-i tedbîr.

تهادوا تحابو

36

Dostın kişi gâhî yâd itmek
Sebeb-i izdiyâd-ı rif'atdûr
Yâr yâre hediye göndermek
Bâ'is-i ülfet ü mahabbetdûr.

السعيد من وعظ بغيره

37

'Âlem içre sâ'âdet ister iseñ
Gayrıdan pend ü 'ibret al ey dil
Sûret-i hâlûni müşâhadeye
Dâyimâ hâl-i gayrı âyna kıl.

راس الداء الامتلاء و راس الدواء الاحتماء

38

Mebde'idür cemî'-i emrâzuñ
İmtilâ gibi bir belâ olmaz
Ten-dürüst olmak isteyen kişiye
İhtimâ gibi hiç devâ olmaz.

(35) Hazer kaderi defetmez.

(36) Hediyeleşiniz ki birbirinizi sevesiniz.

(37) Bahtiyâr kişi başkasından öğüt alandır.

(38) Hastalığın başı oburluk, devânın başı da perhizdir.

الصدقة تطفى غضب الرب

39

Sıdk ile Hak yolına kıl sadaka
Eyle tîr-i belâya anı penâh
Sadakâtuñ yüzi suyına olur
Müntafî nâr-ı hışm u kahr-i îlâh.

الكلمة الطيبة صدقة

40

Sâ'ile ebr-i cûduñ itme feyz
Nem-i ihsân u raşha-i nafaka
Sühan-i nerm ü germ-i lütf-âmîz
Besdür ehl-i sü'âle ol sadaka.

(39) Sadaka Allah'ın gazabını söndürür.

(40) Güzel söz sadakadır.

HATİME

Temmet tercemetü hâzihi'l-erba'în
Fi-seneti sitte ve seb'în
Mette'a'llâhü bihâ külle ferîk
Minhü'l-irşâd ve minhü't-tevfik.

KIT'A

Yine bir erba'în çıkarduñ kim
Reşk ider erba'în-i ehl-i şühûd
Seni ol erba'în ider AZMÎ
Sâlik-i râh-ı ka'be-i maksûd.

MÜNÂCÂT

Ey furûzende-i çerâg-ı cihân
Âferînde-i zemîn ü zamân
Hâlık-ı ins ü cinn ü arz u semâ
Kâşif-ı sırr-ı 'alleme'l-esmâ
Mübdi'-i nüh-kıbâb-ı çarh-ı büleñd
Kâdir ü bî-nazîr ü bî-mânend
Mâlikül-mülki 'azzet esmâ'üh
Râzıku'l-halkı cellet âlâ'üh
Mâh u mâhî vuhûş u mûr u tuyûr
Cümlesi emrûñ ile buldı zuhûr
'İzzetüñ kibriyâsı hakkı-çün
Ehl-î derdüñ du'âsı hakkı-çün
Enbiyânuñ şefâ'ti hakkı
Evliyânuñ kerâmeti hakkı
'İsmeti hakkı mâh-ı Ken'ânuñ
'Aşk-ı pâki için Züleyhânuñ
'Aşıkuñ nâliš ü niyâzı için
İtdiği âh-ı cân-güdâzı için
Ka'be vü Merve vü Safâ hakkı
Ravza-i pâk-ı Mustafâ hakkı
Okınan mushaf-ı mübîn hakkı
Bu Ehâdis-i Erba'în hakkı

Eyle paşanuñ ömrünü eفزûn
Düşmenin eyle ser-nigûn u zebûn
Kıl aña hazret-i rasûli şeffi'
Kadrin eyle iki cihânda refî'
Rif'at ü 'ızzı müstedâm olsun
Devlet ü 'ömri ber-devâm olsun
Geçe her mâh u sâli devletle
Âhirin hatm kıl sa'âdetle.

MÜNÂCÂT-I UHRÂ

'Izzetüñ hakkı-çün Allâhum
Râh-ı 'aşkuñda ben ki gümrâhum
Nefs elinden zebûn u bîmâram
Ma'siyet dâmına giriftâram
Lutfuñı hâdî-i tarîk eyle
Baña tevfiķuñı refik eyle
Koma ben gümrehi hakîr ü zelîl
Eyle şem'-ı hidâyetüñi delîl
Rûzî kıl 'ilm-i nâfi' u şâmil
İlm-i nâfi'le kıl beni âmil
Kavlümi kavlüñe mutâbık kıl
Fi'lümi kavlüme muvâfık kıl
'Amelümde koma riyâdan eser
Levh-ı dilden gubâr-ı şekki gider
Hâk-i zilletde eyle fersûde
'Ucb u kibrile itme âlûde.
Rahm umar yâ muhavvile'l-ahvâl
AZMÎ-İ mücrim ü perîşân-hâl.

KIRK HADİS TERCEMESİ

اعزاز و اکرام تقدار سنک ایلد سرافراز و جانه لولاک نیت
 طراز ایلد ممتاز قلدیر و غایت ایجاز و نخبایت اعجاز دین
 اولان قرآن عزیمت قرآن و فصاحت افرانک احکام شریفه
 شریفه عیسایک دوان چشمه جی آینه و زبان شیرین مقال
 زلال انبیا مستدن جابر و عیال ایلدیر و تحف نجات
 و سلام اول سید عالی به نسبت اولان اصحاب کزین
 رضوان الله علیهم اجمعین اوز نرنه اولسونکه سبحان سبحان
 قدس و محمدیان مجالس انیس شوغلش عل من
 و تو ایل مناهل شیخ مسیز شمع هدایت بر کس سعادت مصداق
 طاعت ضلالت و مفضل کوز عیالیت عدول و تحول و بار
 صحیح و حسن و یغفلکی و قولبر سخن در مجلس سعادت کبر
 و عزت ره بین حضرت رسالت پناهن صلی الله تعالی
 و سلم غریب و دور و محروم و موهو اولامت با همه نفعه
 ایلد ستوان و بسمل نقل لای تقطع و متصل روایت ایدر
 منکی الله علیه و علی آله با طهر احمد علی و آله
 اما بعد میدان خلافت و لیری و دیشنه کرانک من بر

هزاران حمد و سپاس انجم قیاس و غور شیدا قیاس اول
 کرد کار پروردگان که خاک کشفه خرم طینه آدم سیدی اربعین صبا
 ایلد پرورش بر و ب قطعه حقیر ناچیزی نینسان حسان ثم
 انشا ناه خلقا اغوا بصدف رحمن در کون ایلدی و تاج نفعه
 کزینا ایلد تکرم و خلعت و علم آدم الاسما کلها ایلد شریف
 بیور و ب میان ناطقه منطقه اقرار با سیم ربک ایلد منطوق قیام
 و صلوات صلا و تحیات تحیات اولان اولونیش کائنات
 و علة غایبه سلسله موجودات مهر سهر انان الخ و شاه
 سیر انان افضح بیت بیلش خسار باغ بلاغ
 شهابه باز نشین با زاغ طوطی سکرستان و ما
 یفطق عن العوی و عند سب کستان ان هو و وحی الایاتی
 کلام سحر نظام ویحی العظام بیت افسر سلطان بر بر مقال
 اخیر رضوان سهر کمال اولان حبیب رب العالمین
 و سید المرسلین اوز نرنه اولسونکه ذوب کمال والا کرام

KIRK HADİS TERCEMESİ

بسم الله العالی نعقله و این آیت حضرت علی ابن ابی طالب
 دن کرم الله وجهه مرد و منقول الان حدیث نبوی
 من حفظ علی استی از بنین جدیدتا ز فرسته و حول بر چاند
 و خوار بعینه الله بوم القیمه فقیها عالمنا سعادته و حصول شهادت
 بود فقیر و حقیر و ضعیف البیال و پیرین حال اول کو بر چهار
 رسالت و جزیتهم در ای نبوتک ایجا ز شهوره رسالت
 که درج اثر و امارا نوره سندان درج دور غرور در این مقدار
 دریت هوایر و اولو لوی ابدار که گوشواره گوشن ایجا افکار
 اولوالابصار در این ایا را خیار انشدر لکن اول اربعینک که
 اربعینن اربعین چهار سالک ملک طریقت تجوی منصفه بود
 امین حیران و شبهای لجه بحر حقیقت اول در ای بکر لک
 سندان سر لکان اول بغیر علقه قدر الکان واضح البیان و سهل الاکان
 فیه قریب و حفظ آسان اوله مرتبانه اول لای شلاله
 مشنون بنیک جو امر معانی سن الحسن کل کلمه منقذ قلوب
 سلب نظمه حکم و بر حیثیت ابرسمت الیم و صورت انتظام
 بود که رشک عصفه روین و ج برین فلاد که دن لای علی

علی بن اولدی حضرت مصطفی پنا سیر اسد ایشنگ که لنگر
 کیوان خمت و بهرام صولت مشرکی سیرت و عطار د
 فطرت کش دشمنان کش صفت نکلن و مرد و اکلن بظرف
 و غضنفر بیکر پیشه بکار و ز بر نیدان کار زاز نیره سینه
 کذا در سراج تعق و اقب الین بر نهالدر که خون دل اعدا دن
 نشو و نما بپوشن در و پیکان تیری کشن مظهر فر و زین بر
 در که نسیم صفای خردن رنگ پذیر اولمش در ضمیر منیر شمع
 شبستان مملکت و رای عالم از اسر حلال شکلات سلطنت
 عقل نقازی همای ممت کبی بلند مز و از و ممت کاسته کار ساز
 ارباب نیاز فکر نای سبب نظام مملکت و تدبیر صائبی عیث
 انتظام ملک و ملت در مجلس فضلا بر و در لینه اول درج بر
 و درج در ریتنا و تبرکات ایف و اها قلندی اول و اهب العطا یا و بار
 البر اما در کاسندان تنفر و مسولدر که کلمات طبابت بیت
 آیات حضرت رسالت پناه علی افضل الصلوات و اکل الحیات
 حرسه عزت و رفعت زبر و زافزون و اعدای و لئی
 مقهور کون اول امیر ماجرب الین

KIRK HADİS TERCEMESİ

کفّی بالموت واعطی

عین عزت ایلد اعتبار ایدنه موت شاه و کد ایترو عطا
کوشطان ایلد اجتماع ایدنه لغن الصلا بیره واعط
لوعن عبد الدینار لعن عبد الدرم

ابرا باران رحمت حقدر فاض قطع قطره عالم
قطره سن کوردی تک لیکن عبد دنیا و بنده دریم

آفة السباح المن آفة تخلف روضه جودک تند باد خزان منت
کسبه ایتدو کک عطا بانی کر اتمنت کدنت آفتدر

السباح رباح

سود سودا سن ایلد کیشیه جود کیشی اولور می سدا به
سبب ربح اولور دنیایا زاد اولور کتراه عقبایا
الدال علی خیر کف عمه

عل نیکه هر کم اولدی و لیس شیهه یوفد که عالم کبدر
بیوز اول رسول خیر انام وال اولان خیرن فاعلی کبدر
دفع علی الطهارة یوسع علیک الرزق

بیت

میشتر کافر و شیخ اختر جریح دولت باد ایتد
شیخی کیم حق باقه بختیه سونیدو کیکله یوف دیزه سبلیتی کویوز

تاریخ و رار

سعادت ایل طلوع ایشدی عروج بران اوج مود کک اقیاب اقباب
دیاض دولت و غیر علم اولدو نیشا همیشه بولده طراوت بهال پایا
دوبیم یومصر عزم حساب حال نیشا فیدو میکه بولده نرف با اعلی

السلام قبل الکلام

بیوز رحمت رسول الله کیم انک جهید وصلوا و سلام
سهم سلامی بنشرو ایلد قیلدین حاجت فرج کلام
المسلمین سلم المسلمون بک نه وین

مسلم اولد که قلیه با مال جمافلهه عرضنر سما تک
بر دل انجمنیه دلدن سراج شت گز اولد لندن ایلرک
من لایر جسم لایر جم

کر چه کم آفتاب رحمتد شت انفره دن دنینیا
غیره هر کیمکه مهر و رحم نلر اولددر ذره بو کله بهن ایکا

KIRK HADİS TERCEMESİ

خار ففر ایله کنج ذلتدن و امن عینک اولسه کر صد چاک
 ظاهر اول ذایما که آب وضو حدیث فاقین ایدر سنی مالک
 الوضو و صلاح المؤمنون البصوم
 او جمعه حننه وضو و صمیم بر سینی مال اولدی بر سر پر
 جند شیطان له مبارزه بر سینی شیخ تبر اولد بر سینی
 التائب من الذنب کس لا ذنب له
 طاق ایوانی خانه جرک سف کردونه کراوله سرد
 نیشه کوبه وندم ایله بزوم بجنده الی زیر و زبر
 الظلم ظلمات یورم العیبه
 قوه میزان عدل کفکدن عدل ایمن سخی رحمت اولور
 بیور اول ای جان کوشی یوم محشره ظلم ظلمت اولور
 اکثر و اکثر ما دم اللذات
 باغ عالمده کرجه دکشدر لذت میوه نهال حیوات
 یا دا بدوب مولی کم رسول کما اکثر و اکثر ما دم اللذات
 کثیره الضحاک تمت لقب
 هر که خلیفه حکمت اولد عال اولدی جهانغ عالمدر

اتمه بیود خنده بیا کثرت خلق آفت دل در
 زرنه عبا تر دو جتا
 که که اولسه زیارت احباب رغبت وارزوا اولور عتاب
 نه نو این بر کوز و نیدر کون سر کوشی کوز که اولور را
 الدین من الدین
 لوح دلین ادا و دینی دلا تیغ نیسان ایلله تراشیل
 جهنم نوع و سیرین بر ناهن دین ایلله خورشانه
 یس نشدید بالسه عدا ای الشذیه الذریه کما فی الغضب
 پہلوان اول کشته دکلدیم ایلی نور ایلله س کون ایله
 پہلوان اولد زر که وقتنه کندی اولور نفسی زبون ایله
 ما ایزل السدوار الاما انزل الوار
 اومی کر چه کم حکیم فدیلم ایدر سینی سیکلای درد و ملا
 لیک دار الشفاکی عیندن قلدن هر درد و هر علاجی دوا
 لایکون طوبی ما ولا لغانا
 مؤمن ایسک صابانیت زهار لوم و عدل نمه اهل ایمان
 کسه بی تر طبعه نمه پرف سیر لعینت اتمه انسانی

KIRK HADİS TERCEMESİ

در جانی رافع الدرجات متواضع اولانک ایتد فریغ
 صفت کبریا سی جبارک شکیر اولانی قلدی وضع
 من غشنا فلیس منا
 ایلدر نقد قبیلنی غشوش جمله و مکر می اول که ایلدی فریغ
 اش خدعا اولان کشفاش زکم اولامت محمدون
 القنا عه کفر لا یغنی
 ایلد آب رویکی زنهار ذل عرض ایلد خاک ایلد کجبار
 قانع اولکم قناعت ان کبخر نی زوالی ایامان
 البرحمة رحمة
 نقش زحمت که عین حمد زحمت و رحمت اولدی کس
 زحمت زاده وین و ایتد پایتوش زحمت رحمان
 لا صغیرة مع الاصرار ولا کبیرة مع الاستغفار
 دوشنه اولمه مهر صغیر و اوب که صغیری کبیر ایدر اصرار
 اوله نراع کبیر بی حد طاغیر ایلد انسا کس تقفا
 طوبی لمن تنکله عبیه عین عبوان انسا
 هر که ایلد عینی حسنراکر قل طوبی له و حسن تاب

الصبغة تمنع الذرق
 خواب نوشتین با زاده اولکم الدانوب کلدیست خواب ایلدی
 دین نجیبی اچمدر کوزینی آنکه زوزی خیال خواب اولدی
 المغتسل بالماء من ثمانی ایدی انسا
 استرایک غنای قلدیلا ایلدنیا دن ایلد استغنا
 اولکه تحت یدین و غیرک چاک ایلدن ایلد قطع با
 حب الدینار من کل خطیئة
 حب دنیا راجون و بیشتر راسیدر حله بلا بانک
 حب دنیا یانندن زهاوک راسیدر حله خطا بانک
 باناک و دعوی المظلوم
 حذر ایت غافل اولدیه چشمه ایدر و ایلد و عا مظلوم
 ایشن آتی ظلمی ایاخر ایدر آهمنین سینه کیموم
 النظرة سهوهم سهوهم من سهو ابلیس
 نفس اچون دام و دانه دینه نظر حال و خطی جاناناک
 کوزک اچ که محب دانه نظر نبرد زنهانک شیطاناک
 من تواضع رفعه الله و من کبره وضعه

KIRK HADİS TERCEMESİ

تبتا دواتحا بوا

دوست کنی کا ہی ہوا تک سبب از دیا درفت در
یار یان یہ کو ندرک باعث الفت و محبت در
السعدین و عظیمین

عالم بچ سادات ستر غیر دین ہند و عبرت ال اردل
صورت حاکی مشاہدہ و یا کا حال غیر آیینہ نقل
باس الدار الامتلاء و اس الہد والاحتماء

مبدیہ جمیع امر اضک است کا کہی بر بلا اولسند
تندرست اولن سنین کہیہ احمت بکھی سچ و دوا اولسند
الصدقة یطفى غضب ال

صدق الہم حق اولنہ نقل صدقہ ابلہ تیر بلا یہ آنہ بناہ
صدق قانک ایہ صوبیہ اولور منطفی ہا چشم و قدر الہ
الکلمۃ الطیبۃ صدقہ

سئلہ پر جو کا تیر فیض کم احسان در سوجہ نفقہ
سخن نرم و کرم لطف آیز بدل ال سولہ اول صدقہ
خانہ

کند و عبر سعادت انکم نظر عیب غین اولہ حجاب
شتر انکس یوم القیمۃ ذوالوہبیز

کم کہ کاغذ و شش ایک یوز کو یوم محشر دیوزنی اولو فارہ
ایکی یوز لو اولد و عجب دینا ضرب الہ خلق انہ خود زمان
من صحتی علی عرۃ لم یسبق ذنوبہ

ووشی شش ضعی و بدر دجی خاتم انبیا شفیع عصا
قالہ انک کا ہی ترہ قدر بکا کرم کتور سہ بر صلوا
الواحق خیر من جلیس ال

نیک و بد ہر کلمہ ذور دورا اختلاط الیمہ او تور خلوت
ناموافق جلیس و ممدن شہبہ یوقد کہ خیر در وقت
الحق دین

ہر سخن کم کرم عمدات فوضد عمدتہ وفا انک
ہر کہ چونکہ زعنہ ویر اولد لازم اولدی الی ادا انک
لا یغنی حد عن حد

نہ قدر قاجہ کنشی سهم فیضا یشور طوقونہ بہر تقدیر
بوشل در کہ اولیمز مانع تیر تقدیرن جوشن تیر بشیر

KIRK HADİS TERCEMESİ

او قمان معصف بسین حتی ایله یاشانک عمرنی افزون قل اگا حضرت رسولی شمع رفت دعوی مستدام اولمز کچه هر ماه وسالی دولتمده	بو احادیث اربعین حتی دشمن ایله سزگون اولمز قدیرین ایله ایکی جهانده شمع دولت و عمری بر دوام اولمز آخر ختم قل سعادت ایله	تمت ترجمه بن الاربعمین منع اللذیهما کل فریق منه الارش و منه اللوق شک ایله رابعین ایل شهید شخی اول اربعه ایدرز عینی ساکه راه کعبه مقصود	فی ستمت بسیمین منه الارش و منه اللوق شک ایله رابعین ایل شهید شخی اول اربعه ایدرز عینی ساکه راه کعبه مقصود
مناجات			
عزت حق ایچون اللهم نفس لندن زبون و بیجاوم لطیف ایله طریق ایله قوه بن کرمی حقیر و ذلیل روز قیل علم نافع و شال قولی قوله مطاب بن قیل علمت قوه ریادون اثر خاک ذلنده ایله فرسوده عجب کبر ایله اتمه الووده رحم او مر یا محول الاحوال	راه عشق کین سن که کمر اهرام معصیت دامنه کرفنام بکا توفیق کی نسبیق ایله ایله شمع پرایلیکی دلیل علم نافع قلبه بنه عامل فعلی قوله موافق قیل ابوح ولدان عبارشکی کیدر خاک ذلنده ایله فرسوده عجب کبر ایله اتمه الووده غنی مجرم و پیرشان حاکر	ایر روز نوده جراع جهان خالق انسن رحمن و ارض سما سیدع نه قیاب جرح بلند مالک الملک عزت اسپاره ماه و باهی و خوش و شور طوبی عزت کبر تاسی جیحون ایشیا ناک شفاعتی حتی عصمت حق مانده کفایانک عاشق ناکش و نیاز ایچون کعبه و مرده وصف عمر	آفریننده زمین و زمان کانتف سر علم الاسبما قادر ولی نظیر منی مانده رازق بخلق صلیت الاوده جمله سر امرک ایلم بولدی ظهور اهل دروک و عاشر جیحون اولیا ناک کرامتی حتی عشق باکی ایچون زلیخانک ایندکی آهجان کداز نر ایچون روضه پاک مصطفی حتی